

ČINNOST POSLANKYŇ JAROMÍRY BATKOVÉ-ŽÁČKOVÉ V NÁRODNÍM SHROMÁŽDĚNÍ ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY

Dana Musilová

MUSILOVÁ, Dana: *Activity of Woman-deputy Jaromíra Batková-Žáčková in National Assembly of Czechoslovak Republic*

The entry is engaged in the personality and common and political activities of Jaromíra Batková-Žáčková, who was a woman-deputy in the National Assembly of Czechoslovakia in years 1935–1939 and 1945–1948. It intervenes in context of activities of the Parliament and of the National Socialist Party in a given period. It summarises basic biographical data and outlines her career. The focus is given to her activity in the National Assembly, especially to her speeches in the general assembly of the Parliament. She defended women's interests and rights, also interests and right of consumers, civil servants and people who lived in Moravia and Silesia. She exercised her parliamentary mandate very actively. She understood her problem very well. Thanks to her knowledge and abilities, she was elected to supply commission in 1946. After the communistic revolution, she gave up her parliamentary mandate. She went into exile for fear of the witch-hunt.

Keywords:

Czechoslovakia – National Assembly – Woman-deputy – Biography – Common and Political Activity

Contact:

Univerzita Hradec Králové, Česká republika; dana.musilova@uhk.cz

V den, kdy zasedly ženy do lavic prvního československého parlamentu, Revolučního národního shromáždění,¹ se Jaromíra vypravila, ostatně jako každý všední den, do zaměstnání. Pracovala jako úřednice v konzumním spolku v rodné Studénce. Čerstvá absolventka dvoule-

¹ První zasedání Revolučního národního shromáždění se konalo 14. listopadu 1918 v Thunovském paláci na Malé Straně, v sídle bývalého českého zemského sněmu. V letech 1920–1938 zde zasedal senát Národního shromáždění Československé republiky.

té obchodní školy kráčela rychle sychravým listopadovým ránem a těšila se do tepla kanceláře. Jako většina občanů, i ona sledovala s napětím převratné události, které vyvrcholily vyhlášením samostatného československého státu. Se zájmem četla v novinách zprávy o dění v Praze, nemohla jí tedy uniknout informace o osmi poslankyních, které se staly prvními reprezentantkami ženské populace v parlamentu.

Některé z nich znala jménem: Františku Zeminovou,² známou aktivistku liberálních ženských spolků a političku, Ludmilu Zatloukalovou-Coufalovou,³ vůdčí osobnost moravských středostavovských ženských spolků, Boženu Víkovou-Kunětickou,⁴ spisovatelku, političku a první ženu zvolenou v roce 1912 poslankyní v doplňovacích volbách do českého zemského sněmu, PhDr. Alici Masarykovou,⁵ aktivistku ženských a charitativních spolků, dceru univerzitního profesora a prvního československého presidenta Tomáše Garrigua Masaryka. Nic jí naopak neříkala jména Boženy Ecksteinové,⁶ Františky Kolaříkové,⁷ Anny Chlebounové⁸ a Louisy Landové-Štychové.⁹

² Františka Zeminová (1882–1962), původní profesí účetní v knihkupectví, od roku 1897 členka národně sociální strany, 1905 členka ústředního výkonného výboru, v letech 1918–1939, 1945–1948 místopředsedkyně strany, 1898–1938 předsedkyně ženského ústředí strany. Stála u zrodu Ženského klubu českého a Výboru pro volební právo žen. V letech 1918–1920 členka Revolučního národního shromáždění, 1920–1939, 1945–1948 poslankyně Národního shromáždění. Po komunistickém převratu v roce 1948 se vzdala mandátu. Na podzim 1949 byla zatčena a v roce 1950 ve vykonstruovaném procesu s JUDr. Miladou Horákovou a spol. odsouzena k odnětí svobody v délce dvaceti let. V roce 1960 byla amnestována a propuštěna z vězení.

³ Ludmila Zatloukalová-Coufalová (1886–50. léta 20. století), majitelka velkostatku, jedna z nejvýznamnějších osobností liberálního ženského hnutí na Moravě, zakladatelka a vůdčí osobnost Zemské organizace pokrokových žen moravských, členka Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu, 1918–1920 členka Revolučního národního shromáždění. Od roku 1919 působila dlouhá léta jako starostka ve své rodné obci Svěsdelicích u Olomouce.

⁴ Božena Víková-Kunětická (1862–1934), původní profesí učitelka, spisovatelka, první zvolená poslankyně českého zemského sněmu (1912), členka národní strany svobodomyšlné, od roku 1919 Československé národní demokracie, v letech 1909–1917 členka výkonného výboru, od roku 1919 ústředního výkonného výboru. V letech 1918–1920 členka Revolučního národního shromáždění, v roce 1925 převzala měsíc před ukončením volebního období mandát senátora Jana Herbena.

⁵ PhDr. Alice Masaryková (1879–1966), původní profesí středoškolská profesorka. Studovala historii, doktorát obhájila v roce 1903. Před první světovou válkou učila na dívčích lyceích v Českých Budějovicích a v Praze. V letech 1915–1916 byla vězněna ve Vídni, 1918–1919 členka Revolučního národního shromáždění, 1919–1938 vedla Československý Červený kříž. Od roku 1939 žila s krátkou přestávkou v letech 1945–1948 v USA.

⁶ Božena Ecksteinová (1871–1930), původní profesí dělnice, později úřednice, od roku 1900 členka sociálně demokratické strany. Působila rovněž v sociálně demokratickém ženském hnutí. V letech 1918–1920 členka Revolučního národního shromáždění, 1920–1929 senátu Národního shromáždění. Byla pokladní a členkou představenstva sociální demokracie.

⁷ Františka Kolaříková (1868–?), původní profesí dělnice, členka sociálně demokratické strany, v letech 1918–1920 členka Revolučního národního shromáždění.

⁸ Anna Chlebounová (1875–1946), členka Republikánské strany venkovského a malorolnického lidu, po roce 1918 členka představenstva a výkonného výboru, aktivistka agrárního ženského hnutí, v letech 1918–1920 člen-

O rok později už pracovala jako úřednice v Jednotě zaměstnanců československých drah v Ostravě-Prívově. Nové pracovní místo však nebylo jedinou změnou v jejím dosavadním životě. Bylo jí sedmnáct a půl roku,¹⁰ do dosažení plnoletosti chybělo ještě několik let, když učinila zásadní rozhodnutí, které ji nasměrovalo do politického života. Na podzim 1919 vstoupila do Československé strany socialistické.¹¹ Její volba nebyla jen výrazem zájmu o politiku, svou roli sehrálo rovněž profesní zaměření. Úředníci představovali důležitou část členstva a voličstva československých socialistů. Strana a její přidružené organizace se chovaly poměrně přátelsky k ženám a nabízely jim možnost zapojit se do politické činnosti. Mladé ženy se zájmem o veřejné a politické dění měly na počátku dvacátých let šanci prosadit se právě v levicově a v středově orientovaných politických stranách, které jim nabízely členství již před koncem 19. století. Patřili k nim rovněž českoslovenští socialisté.

Ženské členstvo Československé strany socialistické bylo poměrně početné a velmi dobře organizované, což straně pomáhalo zejména ve volebním boji. Zahrnovalo úřednice, učitelky, prodavačky, dělnice, ženy v domácnosti sdružené do ženského ústředí v čele s Františkou Zeminovou. Kromě ní měla strana další dvě reprezentativní osobnosti – Františku Plamínkovou¹² a Louisu Landovou-Štychovou. Ani jedna z nich však už neměla po vzniku Československa dostatek času věnovat se s plným nasazením ideovým a organizačním záležitostem ženské stranické organizace. Františka Zeminová a Louisa Landová-Štychová usedly 14. listopadu 1918 v Revolučním národním shromáždění, které navíc v prvních měsících své existence jednalo prakticky nepřetržitě. Prvně jmenovaná byla navíc zvolena v obecních volbách v roce 1919 do zastupitelstva Královských Vinohrad, kde již dlouhá léta žila, a do vedení strany (místopředsedkyně). Františka Plamínková byla v týchž volbách zvo-

ka Revolučního národního shromáždění, 1920–1929 poslankyně, 1929–1935 senátorka Národního shromáždění.

⁹ Louisa Landová-Štychová (1885–1969), vlastním jménem Aloisie Vorlíčková, původní profesí úřednice. Od přelomu 19. a 20. století byla činná v dělnickém, anarchokomunistickém, bezvěreckém a ženském hnutí. Byla postupně členkou tří politických stran: sociálně demokratické (1911), národně sociální (1918) a komunistické (1925). V letech 1918–1920 členka Revolučního národního shromáždění, 1920–1923, 1925–1929 poslankyně Národního shromáždění.

¹⁰ Narodila se 16. ledna 1902 ve Studénce.

¹¹ Strana změnila během své existence několikrát svůj název. Již rok po svém vzniku se přejmenovala na Národně sociální stranu v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a Dolních a Horních Rakousích. Na sjezdu v roce 1900 přijala název Česká strana národně sociální, v roce 1918 Česká strana socialistická, o rok později Československá strana socialistická a nakonec v roce 1926 Československá strana národně socialistická. HARNA, J.: *Kritika ideologie a programu českého národního socialismu*. Praha 1987, s. 105.

¹² Františka Plamínková (1875–1942), původní profesí učitelka, v letech 1894–1919 učila na školách v Soběslavi, Táboře a v Praze. Současně se začala věnovat veřejné činnosti, zejména v ženském hnutí, spoluzakladatelka Ženského klubu českého a Výboru pro volební právo žen. V roce 1923 založila Ženskou národní radu, zastřešující organizaci ženských spolků převážně liberálního zaměření. Reprezentovala Československo v řadě mezinárodních organizací. V roce 1918 vstoupila do národně sociální strany, v letech 1925–1939 senátorka Národního shromáždění, 1919–1923 členka zastupitelstva a Rady hlavního města Prahy. Dva týdny po atentátu na zastupujícího říšského protektora R. Heydricha byla zatčena a deportována do Malé pevnosti v Terezíně. 30. června 1942 byla popravena v Praze-Kobylisích.

lena do zastupitelstva a následně do Rady hlavního města Prahy. Povinnosti spjaté s výkonem mandátu vázaly většinu sil všech tří klíčových ženských osobností v řadách československých socialistů a současně otvíraly cestu ke kariéernímu vzestupu mladším členkám. Této možnosti využily hned dvě mladé ženy; kromě Jaromíry ještě Milena Kolářová.¹³

Prvním důležitým přelomem v kariéerní a současně v osobní rovině byl pro Jaromíru rok 1922. Zasedla v župním výboru strany v Moravské Ostravě a uzavřela sňatek s Jaroslavem Batkem, úředníkem Československých státních drah. V manželství se postupně narodily dvě děti, syn Jaromír a dcera Jaroslava. Manželství ani péče o děti nijak nezbrzdily její politickou kariéru; spíše naopak.

Od roku 1924 působila jako aktivistka v moravském národně socialistickém ženském hnutí. O tři roky později zaujala pozici zemské tajemnice národně socialistických žen v Brně, na níž setrvala až do roku 1938. Její aktivity se však neomezovaly pouze na moravské národně socialistické ženské hnutí. Byla současně členkou řady dalších spolků – Ženské národní rady, Zemské organizace pokrokových žen moravských, konzumních spolků a Československé obce sokolské. Kromě toho redigovala ženský tisk a sama do něj i přispívala. Do konce dvacátých let dosáhla v moravském národně socialistickém ženském hnutí nejvyšších možných postů.

Ještě úspěšněji však kráčela po stranickém žebříčku. V roce 1926 byla zvolena členkou ústředního výkonného výboru národně socialistické strany. „Předběhla“ svou kariéerní spoluputnici Milenu Kolářovou, která zaujala stejnou pozici až ve třicátých letech.¹⁴ Dostala se do centra dění, kde se seznámila s řadou vlivných osobností. Pro její další kariéru byl velmi důležitý zejména korektní vztah s místopředsedkyní strany Františkou Zeminovou, ženou s neotřesitelnou pozicí a značným vlivem ve straně i v poslaneckém klubu. Bez jejího „požehání“ mohly mladé členky na stranickou kariéru sotva pomyslet.

Mnohem méně se Jaromíře Batkové dařilo v osobním životě. Prvorozený syn Jaromír zemřel a její manželství bylo v roce 1933 po jedenácti letech společného soužití rozloučeno. Zůstala sama s pětiletou dcerou Jaroslavou. Dcera se jí narodila 2. srpna 1928, v době, kdy už působila na nejvyšších příčkách stranické hierarchie. Jaromíře bylo v době rozluky 31 let, profese úřednice jí poskytovala dostatečné hmotné zabezpečení, měla veškeré předpoklady postoupit dál v politické kariéře, ale její osobní život se ocitl v troskách.

Osobní krizi kompenzovala dalšími úspěchy v politické rovině. Národně socialistická strana ji zařadila na volitelné místo kandidátky pro volby do poslanecké sněmovny Národního shromáždění v roce 1935. K její nominaci nepochybně přispěly dlouholeté zkušenosti z politické a veřejné práce, loajální vztah ke straně a dobré kontakty s vlivnými představiteli strany, kteří měli v rukou konečné rozhodování o podobě kandidátek.

¹³ Milena Kolářová, provdaná Šmejcová (1894–1986), původní profesí úřednice, od roku 1917 členka České strany národně sociální, výkonného výboru strany, v letech 1923–1926 politická tajemnice žen národně socialistické strany, zastupitelka a členka Rady hlavního města Prahy, v letech 1929–1939, 1946–1948 poslankyně Národního shromáždění.

¹⁴ Milena Kolářová naopak získala dříve poslanecký mandát (1929).

Do sněmovny bylo zvoleno pouze osm žen: Marie Jurnečková-Vorlová,¹⁵ Irene Kirpal,¹⁶ Františka Zeminová, Jaromíra Batková, Anežka Hodinová,¹⁷ Božena Macháčová,¹⁸ Anna Mrskošová,¹⁹ a ing. dr. Marie Tumlířová.²⁰ Počet zvolených žen se koncem roku rozšířil o Milenu Šmejcovou, která nahradila 20. prosince 1935 poslance dr. Edvarda Beneše zvoleného prezidentem.

Jaromíra Batková byla druhou nejmladší poslankyní a současně členkou Národního shromáždění v meziválečném období, o pouhý rok starší než Božena Macháčová narozená v roce 1903. Obě ženy spojovala rovněž rozluka prvního manželství a posléze uzavření nového sňatku.

Do poslanecké sněmovny vstoupila s mnoha politickými a životními zkušenostmi, které ji předurčovaly k aktivnímu výkonu mandátu. Podobně jako ostatní kolegyně zasedající v poslanecké sněmovně či v senátu přicházela s cílem hájit zájmy a práva žen. Poslanecký slib vykonala 18. dubna 1935. Byla zvolena členkou rozpočtového, sociálně politického a zásobovacího výboru. Během volebního období podala jeden iniciativní návrh, čtyři interpelace a

¹⁵ Marie Jurnečková-Vorlová (1894–1969), původní profesí učitelka a sociální pracovnice, členka sociálně demokratické strany a sociálně demokratického ženského hnutí (místopředsedkyně Ústředního výboru sociálně demokratických žen), v letech 1929–1939 poslankyně Národního shromáždění. Po okupaci žila v emigraci v Londýně. Po druhé světové válce působila na Ministerstvu ochrany práce a sociální péče.

¹⁶ Irene Kirpal (1886–1977), původní profesí vychovatelka, v letech 1917–1938 členka rakouské, od roku 1919 německé sociální demokracie. Působila na řadě stranických postů: členka výkonného výboru, předsednictva, ženské komise strany). V letech 1920–1938 poslankyně Národního shromáždění. V říjnu 1938 emigrovala do Velké Británie, v roce 1946 se vrátila zpět do Československa.

¹⁷ Anežka Hodinová (1895–1963), původní profesí dělnice, 1918–1921 členka sociální demokracie, od roku 1921 KSČ, zastupitelstva hlavního města Prahy, 1925–1938, 1945–1963 poslankyně Národního shromáždění. V roce 1939 emigrovala do Velké Británie, kde působila ve Státní radě. Po druhé světové válce navázala na svou předválečnou veřejnou a politickou činnost. Inicivovala založení Národní fronty žen. Jako první žena v naší historii zaujala v roce 1945 místo ve vedení sněmovny (místopředsedkyně Prozatímního národního shromáždění).

¹⁸ Božena Macháčová (1903–1973), původní profesí dělnice, od roku 1926 členka KSČ, aktivistka komunistického odborového a ženského hnutí. V letech 1935–1938, 1946–1969 poslankyně Národního, 1969–1971 Federálního shromáždění. Od roku 1939 žila v emigraci v Moskvě. Po příjezdu do Československa se vrátila do politického života (členka ÚV KSČ, ministryně výkupu, ministryně spotřebního průmyslu, poslankyně).

¹⁹ Anna Mrskošová (1893–1960), původní profesí účetní, později (spolu)majitelka rodinného statku, uznávaná odbornice v oboru drůbežářství. Založila a provozovala dobře prosperující drůbežářskou farmu. Členka Republikánské stany venkovského a maloroľnického lidu, od roku 1945 KSČ, obecního zastupitelstva, činná rovněž v ženském a v družstevním hnutí. V letech 1934–1939, 1948–1953 poslankyně Národního shromáždění.

²⁰ Ing. dr. Marie Tumlířová (1883–1973), původní profesí úřednice, jako první žena u nás byla promována doktorkou technických věd. Od roku 1921 pracovala na Ministerstvu školství a národní osvěty, nejdříve jako referentka, posléze na pozici vrchní ředitelky. Členka Republikánské strany venkovského a maloroľnického lidu, četných odborných sdružení a ženských spolků. Publikovala řadu odborných textů, zejména z oboru drůbežářství. V letech 1934–1939 poslankyně Národního shromáždění. Po komunistickém převratu odešla do exilu.

promluvila třikrát v plénu, jednou k návrhu, kterým se měnil a doplňoval zákon o přímých daních, dvakrát k návrhu státního rozpočtu na rok 1937 a 1938.²¹

Ve sněmovně hájila ekonomické a sociální zájmy spoluobčanů žijících na Moravě a ve Slezsku, státních zaměstnanců a zaměstnankyň, zejména úřednic a učitelek, a spotřebitelů. V řeči pronesené v plénu sněmovny při projednávání státního rozpočtu na rok 1937 podpořila vládní návrh rozpočtu, vyjádřila se však kriticky zejména k vládní politice ve vztahu k Moravě a Slezsku. „*Především považuji za svoji povinnost zdůrazniti v mezích rozpočtové debaty naléhavost požadavků Moravskoslezské země. Již léta stěžuje si země Moravskoslezská na to, že k jejím sociálním, hospodářským, kulturním a zdravotním potřebám se nebere při sestavování státního rozpočtu takový zřetel, jak by bylo třeba. Rozpočet příjmů a výdajů země Moravskoslezské je rok od roku seškrtáván na úkor sociálních, kulturních a zdravotních potřeb obyvatelstva. Tíseň země Moravskoslezské dokazuje nejlépe 398 mil. Kč dluhů. Původ těchto dluhů je v tom, že na Moravě neměli jsme okresní zastupitelstva, důležitou spojku mezi obcemi a zemí, tak jako tomu bylo v Čechách. To znamená, že to, co dělaly v Čechách okresy, u nás na Moravě musila dělati země, takže máme zemské nemocnice, zemské divadlo, elektrifikaci, prováděnou zemí, zemské zdravotní a sociální ústavy a zemské střední školy, ač v ostatních zemích všechny tyto potřeby obstarávají okresy nebo stát. Marně dožadujeme se už léta inkamerace 800 km okresních silnic, abychom dosáhli příslušného rozpětí sítí státních silnic mezi Moravskoslezskou zemí a zemí Českou. Deputace poslanců a senátorů, jakož i členů zemského výboru Moravskoslezské země tlumočila všechny tyto stížnosti a požadavky panu předsedovi vlády dr. Hodžovi a dostalo se jí slibu, že na všechny potřeby země Moravskoslezské bude pamatováno. Zdůrazňuji zejména naléhavost požadavku, aby ve státním rozpočtu bylo také pamatováno na důležité investice, jako je např. stavba nejvyššího soudu v Brně. Nežádáme, slavná sněmovno, nic jiného, jen abychom i my v zemi Moravskoslezské mohli plniti všechny úkoly, jako je mohou plniti země jiné.*“²²

Při projednávání státního rozpočtu o rok později soustředila pozornost výhradně na ochranu spotřebitelů před neodůvodnitelným zdražováním potravin a jejich znehodnocováním přidáváním (škodlivých) náhražek. Využila bohatých zkušeností z práce v zásobovacím výboru a dokázala velmi dobře argumentovat a hájit zájmy spotřebitelů. Nepostrádala ani nadhled a smysl pro ironický humor. „...*Jediným pozůstatkem z dob působení ministerstva pro zásobování lidu je zásobovací výbor posl. sněmovny. V jednacím řádu posl. sněmovny jsem bohužel marně pátrala po ustanovení, že zásobovací výbor posl. sněmovny má menší pravomoc než výbory jiné. Zdá se to být pravdě nepodobné, ale skutečnost je taková, že ve sněmovní praxi se usnesení zásobovacího výboru posl. sněmovny nepřikládá vůbec žádná důležitost, a máme dojem, že zásobovací výbor posl. sněmovny je považován za určité trpěné zlo. Dokazuje to zejména poslední případ s resolucí zásobovacího výboru posl. sněmovny o snížení ceny cukru, která byla před rokem*

²¹ Digitální archiv poslanecké sněmovny parlamentu České republiky (Digitální archiv PS PČR), Jmenný rejstřík členů poslanecké sněmovny NS, IV. volební období, Batková-Žáčková Jaromíra, Online, cit. 3. 1. 2009, dostupné na <http://www.psp.cz/eknih>.

²² Tamtéž, Řeč v rozpravě ke státnímu rozpočtu pro rok 1937 pronesená 2. prosince 1936 v poslanecké sněmovně.

postoupena příslušným vládním činitelům k jednání, ale nemohla být postoupena plénu sněmovny k projednání přes to, že tak může učiniti každý jiný výbor posl. sněmovny. I to je doklad, že zájem spotřeby je opomíjen a že se mu nepřikládá takový význam i na odpovědných státních místech, jak tomu má být. (...) Vyslovuji podivení své a také klubovních kolegů nad tím, že úhradové osnovy nebyly také předloženy k projednání zásobovacímu výboru posl. sněmovny. Úhradové osnovy o nových spotřebních daních pojednávají o zvýšení cen důležitých životních potřeb. Proto snad by bylo na místě, když mohla říci své mínění o navrhaných jiných daních výroba, obchodnictvo a živnostnictvo, aby také spotřeba mohla říci své slovo. Ale tak to bohužel je, že výroba a obchod mají oprávnění říci jasné své mínění o tom, co se jejich zájmu dotýká, ale spotřeba musí mlčet. Je to charakteristický doklad, že náš hospodářský život není řízen statní správou, nýbrž je ovládnán příliš silnými vlivy výroby a interesovaného kapitálu. Slavná sněmovno, domnívám se, že je třeba říci otevřeně, že spotřeba má právo domáhati se protihodnoty ve formě zvýšené ochrany svých zájmů, alespoň ochrany cenové a ochrany jakosti potravin. Jde o maso, chleb, cukr, mléko, droždí, pivo, lih, textilie a všechny druhy potravin, u nichž se platí obratová daň; jsou to vesměs potraviny, které se denně ocitají na stole každého z nás. (...) Mluvíme, slavná sněmovno, o tom, že všechny tyto úhradové osnovy přijímáme proto, aby byla zvýšena bezpečnost našeho státu, aby byla zabezpečena obrana našeho národa. Nejlepší přípravou k zabezpečení obrany našeho národa je také okolnost, že se postaráme o náležitou výživu a ochranu zdraví našich spotřebitelů před znehodnocováním a falšováním potravin, že dáme službě, která tomuto zájmu slouží, to, čemu se těší jiné obory ochrany naší výroby, našeho obchodu a jiných složek našeho hospodářského života... Snad bychom také potřebovali takové opatření jako ve středověku, kdy se v koších do Vltavy ponořovali ti, kdož zdražovali nebo falšovali potraviny. Jistě však máme povinnost, abychom na ty falšovatele - nereelní výrobce velmi otevřeně upozornili také v zájmu reelních výrobců a proto jako poslanec-žena, jako zástupce spotřebitelů a hospodyň použila jsem této příležitosti, abych zdůraznila, že bereme-li odpovědnost za to, že budou přijaty a uplatněny úhradové osnovy o nových spotřebních daních, že za to vyžadujeme protihodnotu pro spotřebitele, a tou jest zvýšená ochrana jeho zájmů.²³

Výkon poslaneckého mandátu zabíral Jaromíře Batkové většinu dne. Účast na zasedáních pléna i výborů byla povinná, čas vyžadovala rovněž odborná příprava na jednání a setkávání s voliči ve volebním kraji, za který kandidovala. Musela se vzdát své dosavadní profese, protože členové parlamentu s výjimkou vysokoškolských profesorů a svobodných povolání nesměli podle jednacích řádů poslanecké sněmovny a senátu Národního shromáždění vykonávat jinou placenou činnost. Poslanecký mandát jí pomohl posílit rovněž pozici ve stranické hierarchii. V roce 1936 se stala členkou předsednictva a místopředsedkyní ústředí žen národně socialistické strany. Podobně jako v roce 1922, znovu spojila kariérní a osobní rovinu. Během parlamentních prázdnin, 11. července 1936, uzavřela sňatek s Bohumilem Žáčkem,²⁴ poštovním tajemníkem v Brně. Období velkých pracovních úspěchů bylo však

²³ Tamtéž, Řeč v rozpravě ke státnímu rozpočtu pro rok 1938 pronesená 15. prosince 1937 v poslanecké sněmovně.

²⁴ Jaromíra Batková nadále užívala jméno prvního manžela. Poslanecký mandát převzala v roce 1935 jako Jaromíra Batková. Po uzavření sňatku se v oficiálních dokumentech poslanecké sněmovny objevuje až do roku 1939

mnohem kratší, než doufala. Hektické projednávání novely občanského zákoníku na jarním zasedání sněmovny přerušily parlamentní prázdniny. Po jejich skončení nebylo ani pomyslení na pokračování jednání o zákoníku. Politická krize vyžadovala soustředit se na její řešení.

Vznik druhé republiky na podzim 1938 ovlivnil výraznou měrou činnost Národního shromáždění. Nejdříve ho opustili zákonodárci a zákonodárkyně, kteří kandidovali ve volebních obvodech ležících na odstoupeném území, zbývající se s výjimkou komunistů a senátorky Františky Plamínkové sdružili do dvou klubů. Sociální demokraté založili klub Národní strany práce, zbývající zákonodárci klub Národní jednoty. Jaromíra Batková-Žáčková zvolila v souladu s ostatními členy poslaneckého klubu klub Národní jednoty. Poslední schůze poslanecké sněmovny Národního shromáždění se sešla 16. prosince 1938. Národní shromáždění sice nadále formálně existovalo, neplnilo však svou funkci. Parlament se stal přebytečným subjektem politického systému a po vzniku Protektorátu Čechy a Morava 16. března 1939 zanikl. S ním i poslanecký mandát Jaromíry Batkové-Žáčkové.

Ohlížela se po novém uplatnění. Jako manželka státního zaměstnance nesměla podle platného vládního usnesení přijatého v říjnu 1938 vykonávat svou původní profesi úřednice. Národně socialistická strana a její ženská organizace, s nimiž byla těsně spjata již od první poloviny dvacátých let, ukončila legální činnost. 1. dubna 1939 nastoupila jako tajemnice žen Národního souručenství. Po necelých šesti měsících byla 1. září 1939 na základě udání, že „v sekretariátě provozuje Benešovu politiku,“²⁵ propuštěna. Dlouho nemohla jako „nespolehlivá osoba“ najít vhodné zaměstnání a nezbylo jí, než zůstat v domácnosti. 1. října 1939 ji navíc zatkl gestapo a zůstala osmnáct dní ve vazbě. Na rozdíl od jiných stranických kolegyně a kolegů měla velké štěstí, protože ji propustili. Navzdory riziku, které jí hrozilo při prozrazení, se zapojila do ilegální činnosti národně socialistických organizací na Moravě. Teprve po třech letech našla vyhovující zaměstnání. 1. října 1942 začala pracovat jako pokladní ve firmě Pučan a Pospíšil v Brně, která vyráběla optické přístroje.

Zůstala zde až do 1. srpna 1945, kdy se vrátila k veřejné a politické práci, nejdříve jako členka národního výboru a zásobovací referentka v Brně-Židenicích. Mohla zde využít znalosti zásobovací problematiky, které se věnovala během výkonu poslaneckého mandátu ve druhé polovině třicátých let. Navíc byla zvolena místopředsedkyní zemského výkonného výboru národně socialistické strany v Brně a současně předsedkyní zemského výboru národně socialistických žen v zemi moravskoslezské.

Následoval další očekávaný krok, členství v Prozatímním národním shromáždění (1945–1946). Poslanecký slib vykonala v přímo symbolický den 28. října 1945. Podobně jako při výkonu prvního poslaneckého mandátu v letech 1935–1939 se věnovala zásobovací, rozpočtové a ženské problematice. Byla zvolena do rozpočtového a zásobovacího výboru.

jako Jaromíra Batková-Žáčková. Po druhé světové válce začala užívat příjmení v opačném pořadí. Pod jménem Jaromíra Žáčková-Batková zasedla v roce 1945 do lavic Prozatímního národního shromáždění. Její jméno se objevuje v dokumentech v různých kombinacích a s různým pravopisem, nejčastěji jako Bátková. Srovnej: Tamtéž, Jmenný rejstřík členů poslanecké sněmovny NS, IV. volební období, Batková-Žáčková Jaromíra, Jmenný rejstřík členů Prozatímního národního shromáždění, Žáčková-Batková Jaromíra.

²⁵ Národní archiv Praha, fond Archiv české strany národně sociální, kart. 505, Političtí pracovníci VI.

Podala dva iniciativní návrhy, třikrát vystoupila v plénu sněmovny k daňové problematice, podala 15 interpelací, převážně ve prospěch moravských a slezských záležitostí a tři dotazy.²⁶ Společně s dalšími čtyřmi národně socialistickými poslankyněmi, JUDr. Miladou Horákovou, JUDr. Boženou Pátkovou, Jarmilou Uhlířovou a Františkou Zeminovou iniciovala přijetí opatření k zajištění kvalitnější péče o těhotné, rodičky a novorozence.²⁷

Ve volbách v roce 1946 opět kandidovala na kandidátce národně socialistické strany a byla zvolena poslankyní Ústavodárného národního shromáždění. Začala pracovat v rozpočtovém výboru, ve výboru pro kontrolu dvouletky a jako náhradnice ve stálém výboru. Stanula v čele zásobovacího výboru, čímž dobyla další, do této doby výhradně mužskou pozici v parlamentu. Patřila k neaktivnějším poslankyním. Podala tři iniciativní návrhy, byla zpravodajkou tří zákonů, pětkrát hovořila v plénu, mimo jiné na téma úpravy platových podmínek a služebního postavení učitelek ručních prací, 22 interpelací, převážně k zásobovací problematice a k postavení žen, a dva dotazy.²⁸

Při projednávání návrhu zákona na úpravu platových podmínek a služebního postavení učitelek ručních prací rekapitulovala dlouhá léta boje ženského hnutí za zlepšení postavení této kategorie učitelského stavu a ocenila snahu vlády zrovnoprávnit ji s ostatními. „*Klub poslanců strany národně socialistické pověřil mě, abych vyslovila uspokojení nad tím, že vládním návrhem zákona o úpravě platových a služebních poměrů učitelek domácích nauk je splněn požadavek zrovnoprávnění, kterého se učitelky domácích nauk po desítky let marně domáhaly. Postavení učitelek domácích nauk zlepšuje se tímto zákonem, který ve svých paragrafech staví je finančně i co do vzdělání na roveň učitelstvu literárnímu na školách obecných i měšťanských. Konstatuji zde s uspokojením, že úsilí národní mučednice, senátorky Františky Plamínkové, která tak poctivě desítky let snažila se dosáhnout zrovnoprávnění učitelek domácích nauk s učitelstvem literárním, je korunováno úspěchem, ze kterého se nejvíce radují osvědčené bojovnice za zrovnoprávnění, v jejichž čele stála i moravská inspektorka Klema Stránecká. (...) Je tu třeba vděčně vzpomenout nesmírných zásluh všech učitelek domácích nauk, které po desítky let snaží se pozvednout kulturní úroveň a vzdělání československé ženy-matky a hospodyně. Vzpomínám vděčně toho nekonečného plahočení učitelek domácích nauk po cestách a necestách, od vesnice k vesnici, v dešti, blátě, mrazu a nepohodě, kterému byly vystaveny z nich ty, kterým bylo určeno, aby učily v několika místech, a vzpomínám tu také jejich píle, příčinnivosti a úžasné obětavosti, již vynaložily, aby naučily naše děvčata šít, plést, háčkovat, zašívát prádlo, vařit a zavařovat, ale také počítat, vychovávat děti, a seznamovaly je tak se všemi ctnostmi a znalostmi, které žena-matka, hospodyně musí znát. (...) Jsme vděční, pánové a paní, ministerstvu školství v čele s panem ministrem dr. Stránským, že tak pádným způsobem je zde oceněn význam výchovného poslání učitelek domácích nauk a výchovy naší mládeže pro rodinný život. (...) Usiluji již léta o to, aby význam práce ženy-hospodyně pro hospodářský život státu byl státními činiteli uznáván. Již v roce 1936 mluvila jsem ve sně-*

²⁶ Digitální archiv PS PČR, Jmenný rejstřík členů Prozatímního národního shromáždění 1945–1946, Žáčková-Batková Jaromíra, Online, cit. 3. 1. 2009, dostupné na <http://www.psp.cz/eknih>.

²⁷ UHROVÁ, E: *České ženy známé a neznámé*. Praha 2008, s. 71.

²⁸ Digitální archiv PS PČR, Jmenný rejstřík členů Ústavodárného národního shromáždění 1946–1948, Žáčková-Batková Jaromíra, Online, cit. 3. 1. 2009, dostupné na <http://www.psp.cz/eknih>.

*movní síni slavného Rudolfa o ocenění práce ženy-hospodyně v rodině a v Prozatímním Národním shromáždění podaly jsme my členky klubu poslanců strany národně socialistické dotaz na vládu, zda je ochotna postavit ženu pracující v domácnosti na roveň všem příslušníkům pracujících vrstev národa. Dnes využívám této příležitosti, kterou mně dává právě projednávaný zákon, k prohlášení, že je nutné, aby práce ženy-hospodyně byla označena jako povolání, ke kterému se musí mladá dívka již od nejútlejších let svoji školní výchovou připravovat tak, jako se ke svému povolání připravuje každý pracovník, chce-li ve své práci sobě, svému okolí a celému národnímu hospodářství přinášet užitek.*²⁹

O rok později už měla zcela jiné myšlenky. S rostoucím neklidem sledovala chování komunistických poslanců a poslankyň v parlamentu. Strana, s níž spojila celý svůj dosavadní život, opakovaně kritizovala KSČ za její nedemokratické postupy a kroky, při komunistickém převratu v únoru však nedokázala iniciovat ani koordinovat společný postup protikomunistické opozice. Akční výbory ochromily během několika dnů vnitrostranický život národně socialistické stany. Převratné události posledních únorových dnů ovlivnily rovněž další životní osudy Jaromíry Batkové-Žáčkové. Vzdala se poslaneckého mandátu a odešla do exilu. Zemřela v roce 1991 jako poslední z žen, které zasedly po přiznání rovného volebního práva v meziválečném československém parlamentu.³⁰

²⁹ Tamtéž, Řeč v plénu poslanecké sněmovny pronesená 20. prosince 1946.

³⁰ Veškeré biografické údaje jsou převzaty z publikace MUSILOVÁ, D.: *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918–1939*. České Budějovice 2007.

Summary

ACTIVITY OF WOMAN-DEPUTY JAROMÍRA BATKOVÁ-ŽÁČKOVÁ IN NATIONAL ASSEMBLY OF CZECHOSLOVAK REPUBLIC

Dana Musilová

Jaromíra Batková-Žáčková represented youngest generation of women-politicians of the National Socialist Party, which entered in the common and political live after 1918. The women membership of the National Social Party was relatively numerous and well organized which helped to the party especially in the electioneering. There were cereuses, teachers, salesladies, workwomen and housewives which were associated into the woman centre headed by Františka Zeminová. Except her; the party had two other presentable personalities; Františka Plamínková and Louisa Landová-Štychová. In addition, younger women from the party, for example Jaromíra Batková or Milena Kolářová, struggled next to elder women political leaders from the first half of the twenties of the twentieth century.

Common and political career of Jaromíra Batková-Žáčková started in 1919 when she joined the National Socialist Party. At that time she worked as a clerkess first in Studénka and then in Ostrava and Brno. Since 1922 she acted as an activist of the national socialist woman movement and in the party leadership Moravská Ostrava and then in Morava. Four years later, she was elected to the central executive committee of the National Socialist Party.

Over time, she gained valuable experiences from common and political activities. She took advantages of these activities later, especially during the execution of her mandate. She stood for election to the Parliament of the National Assembly in the 1935 successfully. Analogous to the other colleagues she came to the Parliament to speak in support of women's rights and interests. She exercised her parliamentary mandate very actively. She defended economical and social interests of fellow-citizens who lived in Moravia and Silesia, of the civil servants, especially cereuses and teachers, and consumers.

Her parliamentary mandate was destroyed after the occupation in March 1939. She returned to the parliamentary work in 1945. She was elected to the supply committee of the Parliament. However, even that time she could not finish her mandate. The communistic revolution in 1948 influenced her next career expressively. She gave up her parliamentary mandate and went into the exile. She died in 1991, last one of women who, after the acknowledgement of the equal suffrage, sat in the interwar Czechoslovak parliament.

